

BOUWSTEEN voor de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021

Hoofdonderwerp: **Economie**

Opstellers: Experts van Provincie Zeeland

Meedenkers: Experts van Gemeente Vlissingen, NSP, Gemeente Terneuzen, Gemeente Hulst, Gemeente Goes, Gemeente Noord-Beveland, Gemeente Borsele, VRZ

(NB Vanwege openbare publicatie zijn hier alleen de namen van de organisaties genoemd, niet de namen van de experts)

Huidige situatie

Samenvatting van actuele situatie van het onderwerp in cijfers, tekst en kaartbeelden.

De motor van de Zeeuwse economie bestaat uit twee belangrijke pijlers:

- Havens en (chemische) industrie v.w.b. de toegevoegde waarde (de waarde die in een bepaalde schakel van de bedrijfskolom wordt toegevoegd);
- MKB v.w.b. werkgelegenheid.

Sterktes

- Besteedbaar inkomen hoger dan landelijk
- Bruto Regionaal Product: 2,18 % van BNP. Zeeland scoort hoogst van alle provincies
- Cultureel erfgoed van belang
- Werkgelegenheid: lage werkloosheid maar werkgelegenheidsgroei blijft achter bij Nederlands gemiddelde
- Economische structuur: groot deel van de Zeeuwse economie is gekoppeld aan de zeehaven. Indirect is 18% van de Zeeuwse werkgelegenheid en 46% van de Zeeuwse toegevoegde waarde gekoppeld aan de havens. North Sea Port is de derde zeehaven van Europa op basis van toegevoegde waarde. En genereert meer toegevoegde waarde dan Schiphol
- Zeeland heeft gunstige kostenstructuur en financieringsmogelijkheden
- Zakelijke dienstverlening is grootste sector in mkb en ongeveer 60% (? Landelijk cijfer) van de toegevoegde waarde komt voor rekening van het mkb
- Hoogwaardige onderwijsinfrastructuur met relatief groot aandeel excellente onderwijsinstellingen
- Havens (en logistiek): goed havencomplex, nichemarkten en toegevoegde waarde

Zwaktes

- Weinig middelgrote ondernemingen
- Investeringskracht is beperkt
- Qua ligging en infrastructuur scoort Zeeland laag in vergelijking met andere Nederlandse regio's

Kansen

- Ook MKB is motor van de Zeeuwse economie
- Zeeland is één van Nederlands meest toeristische regio's
- Arbeidsproductiviteit: gemiddeld
- Chemiesector: mondiale concurrentiestrijd en opgave inzake energietransitie
- Recreatie en toerisme: sterk in beweging en vraag om kwaliteitsverbetering en gemeenschappelijke infrastructuur
- Agro / food: Zeeland als kraamkamer voor de voedselproductie (in Nederland en elders in de wereld) met veel wetenschappelijke en praktische kennis
- Toenemende havensamenwerking, ook buiten de eigen regio

Belangrijkste bronnen vermelden: Rapporten, websites, databases, namen experts.

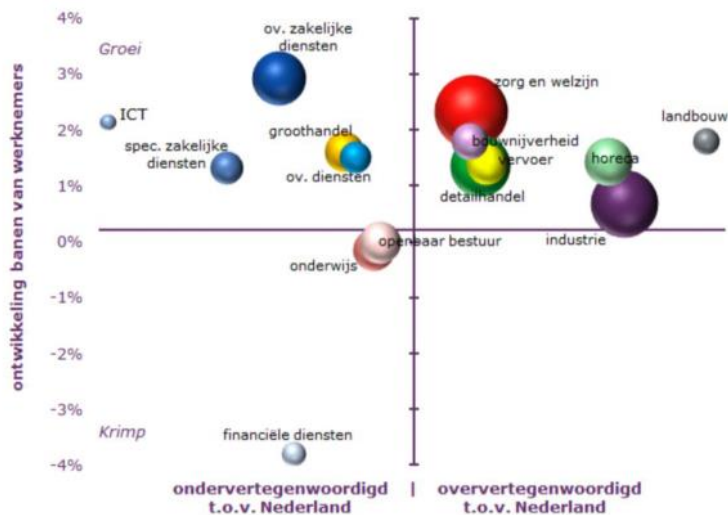
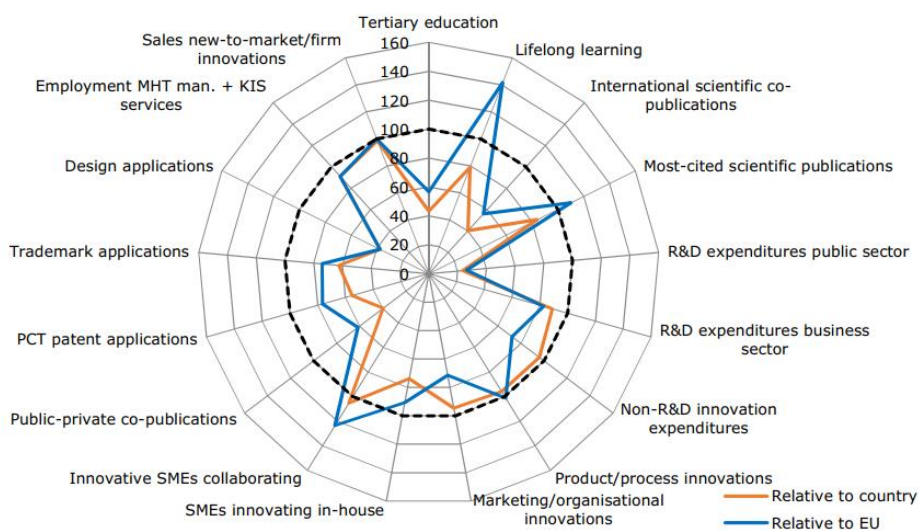
- Zeeland in Stroomversnelling
- Economische Agenda voor Zeeland
- Economische Atlas van Zeeland 2017
- SER- robotisering
- RIGO stec
- Havenmonitor
- Maritieme monitor
- Regional Innovation Scoreboard
- RLI: de som der delen
- Staat van Zeeland
- UWW

- Vergrijzing en zorgeconomie

Bedreigingen

- Tekort aan arbeidskrachten in alle sectoren en op alle niveaus
- Arbeidsproductiviteit: gemiddeld
- Werkgelegenheid: lage werkloosheid maar werkgelegenheidsgroei blijft achter bij Nederlands gemiddelde
- Zeeland in 'innovatieve volger'. MKB scoort onder het Nederlands gemiddelde. Publieke investeringen in R&D zijn laag. Ook scoort Zeeland significant minder inzake aandeel hoger opgeleide bevolking
- Geen grote stad/steden met metropoolfunctie, maar ook geen agglomeratienadelen

Regional Innovation Scoreboard, EU 2019: Zeeland (EU)

Figuur 11 Prognose voor 2018 van de werknemersbanen per sector in Zeeland: omvang, aandeel en ontwikkeling. Bron: UWV

Trends & Ontwikkelingen

Welke algemene ontwikkelingen zijn van belang voor dit onderwerp en waarom?

Voorbeelden van grote ontwikkelingen:

Bevolkingsontwikkeling (vergrijzing, toename eenpersoons huishoudens)

Energie (afname gebruik fossiele energie, meer duurzame energie en energiebesparing)

Klimaat (extreme neerslag en droogte, zeespiegelstijging, verandering soorten planten en dieren)

Technologie (informatietechnologie, robotisering, biotechnologie, nanotechnologie)

Economie (toename toerisme, schaarste grondstoffen, voedsel en water)

Sociaal (wereldwijd toename welvaart, politieke instabiliteit, toename gevoel van onveiligheid)

Welke ontwikkelingen spelen daarnaast specifiek binnen dit onderwerp?

Indeling o.b.v. Missiegedreven innovatie (kamerbrief 26 april 2019)

20190426 kamerbrief-over-missiegedreven-topsectoren-en-innovatiebeleid (1).pdf

20190426 Bijlage+2+Kamerbrief+Missiegedreven+Topsectoren-+en+Innovatiebeleid.pdf

Energietransitie en duurzaamheid

- Nieuwe typen industrie/ schone industrie/ energietransitie (RES/Energie?)
- Realisatie buisleidingen netwerk (energie, veiligheid?)
- Verzwaring infrastructuur elektriciteit (energie?)
- Aanlanding groene stroom voor industrie (energie?)
- Import groene waterstof/ammoniak (energie?)
- Kwaliteitsimpuls vrijetijdseconomie en sector als aanjager van verduurzaming
- Overgang naar circulaire economie

Klimaat

- Waterstofeconomie/ elektrificering /vergroening (o.a. transport)
- Zero emissie

Landbouw, water en voedsel

Gezondheid en zorg

Veiligheid

- Realisatie buisleidingen
- Ontwikkeling technische en chemische industrie (ruimte, veiligheid, transport)

+ Sleuteltechnologieën

- Robotisering/ digitalisering /kunstmatige intelligentie → Roboworld
- Blockchain
- Big Data

Belangrijkste bronnen vermelden: Rapporten, websites, databases, namen experts.

- Strategische visie North Seaport
- Actieplannen vanuit sectoren (bijv. Logistiek Zeeland/Zeeland Connect, Energyport)
- Vooruitkijken naar 2050
- Centraal Planbureau voor de Leefomgeving, Nederland in 2030 en 2050: twee referentiescenario's
- Belangrijke trends MKB
- SDR Roadmap

- Machine Learning

NB: In een bijlage bij de Kamerbrief is geconcretiseerd wat onder sleuteltechnologieën wordt verstaan:

- Fotonica en lichttechnologieën zoals geïntegreerde fotonica
- Nanotechnologieën zoals nanomaterialen
- Quantumtechnologieën zoals quantum computing
- High-tech:
 - Digitale technologieën zoals artificiële intelligentie en security
 - Geavanceerde materialen zoals dunne film en coatings
 - Chemische technologieën zoals katalytische technologie
 - Life science-technologieën zoals industriële biotechnologie
 - Engineering- en fabricagetechnologieën zoals robotica

Algemeen/overige

- Internationalisering
- Sterk mkb als motor van de Zeeuwse economie
- Nichemarkten ontwikkelen en bedienen
- Innovatiekracht verder door ontwikkelen (Impuls als ROM, Dockwise als innovatie HUB)
- Toename verkeer en transport -> druk omgeving en op ruimtegebruik en congestie
- Autonoom transport
- Meer aandacht voor strategische acquisitie en samenwerking in Zeeland en koppeling met landelijke organisatie (NFIA)
- Zeeland Partners i.o.
- Regionalisering en verstedelijking
- Economische groei in bbp-termen kan worden opgesplitst in groei van de arbeidsproductiviteit (het bbp per werkende) en de groei van de werkgelegenheid
- Overgang naar deeleconomie
- Aandacht voor cross-transitie-mogelijkheden en samenwerking
- Digitale platforms domineren het mkb
- 3D en 4D printen
- Smart mobility /smart logistiscs
- Synchromodaal transport (bereikbaarheid?)
- Elektrisch stedelijke logistiek
- Technologische vooruitgang is de belangrijkste aanjager voor de groei van de arbeidsproductiviteit
- Technologie is ook dé grote onzekerheid
- Vraag naar zorgeconomie is toegenomen

Ambitie 2050

Het droombeeld voor de situatie in 2050.

Wat is er anders dan nu en wat is gelijk gebleven?

Is de ambitie voor heel Zeeland gelijk, of zijn er verschillen?

Wat is het effect van de hiervoor beschreven trends en ontwikkelingen op deze ambitie?

(kan gebaseerd zijn op al lopende of afgeronde trajecten zoals de Kustvisie, Veerse Meer visie etc.)

- Innovatiekracht is sterk toegenomen en tekorten in het kennis- en innovatiesysteem zijn weggewerkt
- Gerobotiseerde en geautomatiseerde systemen zijn aan elkaar gekoppeld worden en in staat zijn om als autonoom systeem te functioneren
- North Seaport is een slimme innovatieve haven en is katalysator voor economische ontwikkeling in de regio met moderne, duurzame verbindingen met het achterland
- CO2 neutrale industrie
- Waterstoffabrieken in Zeeland
- Infrastructuur is op moderne en betrouwbare wijze verbeterd – zero emissie
- Goede balans op de arbeidsmarkt en onderwijs is optimaal afgestemd op arbeidsvraag in de provincie
- Zeeland staat op de kaart als regio van Nederland: goed werken, ondernemen, wonen, recreëren, studeren met uitstekend voorzieningenniveau
- Provincie heeft zich ontwikkeld als regio waar field labs (experimenteerruimte), living-labs (reeks van experimenten vanuit clusters) en proeftuinen niet meer zijn weg te denken en dragen substantieel bij aan de BV Nederland. Grenzen vormen hierbij géén belemmering.
- 'Fitheid' van het mkb in Zeeland is op orde
- SDR Roadmap is uitgevoerd (energie?)
- Vestiging van (chemische en technische) industrie op voldoende afstand van woongebieden
- Vervoer gevaarlijke stoffen niet meer door woongebieden
- Bedrijven zijn bestand tegen gevolgen van (lokale) klimaatverandering

Wat is in 2050 anders dan nu en wat is gelijk gebleven?

Anders:

- Verdergaande flexibilisering
- Verdergaande globalisering/ internationalisering
- Nieuwe spelers, nieuwe business modellen
- Autonome deelsystemen
- Geïntegreerde autonome systemen (tenzij de mens ingrijpt)
- Afname laaggeschoolde arbeid
- Kostenreductie (transport bijv.)

Hoe gaan we voor dit onderwerp om met de ontwikkelingen die op ons afkomen?

Wie zijn "we"?

- Zeeland kent inmiddels elf kennis- en innovatienetwerken. Deze triple helix netwerken hebben of werken aan een gezamenlijke meerjarige agenda met een uitvoeringsprogramma van innovatieve projecten en projecten gericht op kennisdeling. De K&I netwerken werken veelal samen met topsectoren en andere regionale clusters. Ook krijgt de samenwerking tussen de verschillende sectorspecifieke K&I netwerken steeds meer vorm.
- North Seaport werkt aan een strategische visie (Haven met toekomst).

<p>- Impuls (ROM) legt eind 2019 voor het eerst een meerjarenbeleidsplan voor aan de aandeelhouders (Provincie Zeeland, alle Zeeuwse gemeenten en SER Zeeland).</p> <hr/> <p>Met welke verschillen binnen Zeeland moet de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021 rekening houden voor dit specifieke thema?</p> <p>Gezien de specifieke geografische omstandigheden in/van Zeeland verwachten we geen grote verschuivingen m.b.t. het algemeen (ruimtelijk) economisch beeld.</p> <p>Punt van aandacht is voldoende fysieke ruimte voor bedrijvigheid in Zeeland.</p>	
<p>Tussendoel voor 2030</p> <p>Wat is het beoogde tussenresultaat in 2030? Is een wijziging van het beleid nodig om dit doel te bereiken? Welke opties zijn er om dit resultaat te behalen? Welke optie heeft de voorkeur en waarom?</p>	
<p>Uitvoering</p> <p>Welke partijen zijn nodig om de voorkeursoptie te realiseren en welke instrumenten kunnen daarvoor worden ingezet?</p> <ul style="list-style-type: none"> • North Sea Port → Strategisch plan • NV Economische Impuls → Meerjarenbeleidsplan • Economic Board Zeeland • Zeeuwse gemeenten • VNO-NCW • Dockwise • Kennis- en Innovatienetwerken (bijv. Zeeland Connect, Energyport, SDR etc.) → Visiedocumenten zoals SDR Roadmap • Ministerie EZK → Missiegedreven economisch beleid 	
<p>Raakvlak met andere onderwerpen</p> <p>Welke onderwerpen uit andere bouwstenen zijn nauw verweven met dit onderwerp? Wat is het effect van de voorkeursoptie op deze andere onderwerpen?</p> <p>Andere visietrajecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Agrofood (landbouw en visserij) • Arbeidsmarkt • Promotie • Circulaire economie • RES • Vrijtijdseconomie 	